

Speech van de minister-president bij de opening van de tentoonstelling 'Marine en Michiel', stadhuis Den Haag, 1 mei 2007

Excellenties, dames en heren,

Aenschouw den Heldt, der Staeten rechterhandt,
Den redder van 't vervallen vaderlandt;
Die in één jaer twee groote koninkrijken
Tot driemael toe de trotse vlag deedt strijken;
Het roer der vloot, den arm daer Godt door stree
Door hem herleef de vrijheid en de vreê!

Dames en heren, ik wilde bij de opening van deze expositie eens poëtisch beginnen. Met dit loflied van Gerard Brandt op Michiel Adriaenzoon de Ruyter – de stoere Zeeuw uit Vlissingen. Geschreven ná zijn wapenfeiten in de Derde Engelse Oorlog.

U weet natuurlijk allemaal wat er toen op het spel stond...

Het jaar 1672...

Juist ja: het Rampjaar.

Toen Nederland door vier buitenlandse machten tegelijk werd aangevallen, vanuit het westen, het zuiden en het oosten. Het volk was redeloos, de regering radeloos, het land reddeloos.

Reddeloos? Nee, toch niet helemaal. Want het kleine Nederland bood moedig weerstand. Te land en vooral ter zee.

Luitenant-admiraal De Ruyter van de Nederlandse vloot had naar moderne maatstaven de pensioengerechtigde leeftijd bereikt. Aan boord noemden ze hem liefkozend 'bestevaer'. 'Grootvader'. Maar opa liet niet met zich spotten.

De beslissende slag werd uitgevochten voor de kust bij Kijkduin – *niet* hier bij Den Haag, maar in Noord-Holland - in augustus 1673.

Angstig beklommen de inwoners uit de kustplaatsjes het duin om het schouwspel te zien. In alle dorpen werden de klokken geluid. Overal langs het strand hoorde je het geprevel van vissersvrouwen die in gebed waren verzonken.

Iedereen wist: als De Ruyter verloor, zouden de Engelsen op de kust landen. Dan zou het afgelopen zijn met onze vrijheid. En met onze handel.

Daar, op zee, ontvouwde zich een hels panorama. Het ging er ongemeen hard aan toe. Overal vuur, overal rook. De eskaders gaven elkaar de volle laag. Zeilen werden aan flarden geschoten. Masten kwamen krakend naar beneden. Het water kleurde rood van het bloed.

Maar de Nederlandse vloot hield stand. De Engelsen moesten de aftocht blazen.

Er had op die augustusdag in 1673 een abrupt einde kunnen komen aan onze Gouden Eeuw. Dat dat niet is gebeurd, is voor een belangrijk deel aan De Ruyter te danken.

Dames en heren, we hebben in ons land een wat ongemakkelijke verhouding met onze helden.

Kijk eens naar Londen. Midden op Trafalgar Square staat een standbeeld van Lord Nelson, bovenop een sokkel van 45 meter hoog. Een dergelijk monument voor een Nederlandse zeeheld zou in Nederland wellicht toch op bezwaren stuiten.

We zijn kritisch op onze helden. Heldenverering gaat ons niet gemakkelijk af. Die past niet bij onze egalitaire volksaard. In 1957 werd De Ruyters 350ste geboortedag alleen in Zeeland gevierd. En in 1976 had de driehonderdjarige herdenking van zijn dood een wel zeer karig karakter.

Dat klopt niet. We moeten ophouden met het negeren of weg relativeren van historische verdiensten.

Er past *waardering* voor prestaties die onder rood-wit-blauwe vlag zijn geleverd.

Want stelt u zich eens voor.

- Een zeereis van anderhalf jaar langs drie continenten, zoals De Ruyter in 1664 en 1665 maakte.
- Met overal kapers op de kust.
- Met de geheime opdracht van de Staten-Generaal om de brutale Engelsen een duchtig lesje te leren langs de Afrikaanse westkust en in het Caraïbisch gebied.
- In de tropische hitte, door wateren die je voor een deel nauwelijks kent.
- Op een menu van hoofdzakelijk gort met pruimen, stokvis, ranzige boter, azijn en grauwe erwten.
- En dan aan het slot door de Engelse linies op de Noordzee weten te glippen en met rijke lading weer veilig terug te keren in de haven van Delfzijl.

Ik geef het u te doen!

En dit is nog maar één van de vele reizen die De Ruyter in zijn leven maakte.

Een zeeman met zout in zijn bloed. Zo noemt zijn biograaf Ronald Prud'homme van Reine hem.

De belangrijkste zaken in zijn leven waren: de zee, de bijbel en zijn familie. In Hongarije wordt hij nog steeds geëerd als de man die in 1676 26 Hongaarse predikanten van de Spaanse galeien redde.

Er zijn veel meer verhalen over hem die de tand des tijds hebben doorstaan. Zoals zijn vriendschap met Jan Compagnie, een zwarte jongen die hij in Vlissingen had leren kennen toen ze daar samen als bootmansjongen werkten.

Vijfenvertig jaar later komt hij Jan totaal onverwacht opnieuw tegen op Goeree, een eiland voor de Afrikaanse kust. Jan Compagnie is inmiddels opgeklommen tot onderkoning van Goeree. Hij ontvangt zijn oude vriend bijzonder hartelijk. Mee terug naar Vlissingen wil hij niet. Maar een partijtje Hollandse kaas wordt in grote dank aanvaard. Want die had hij op zijn tropische eiland toch wel bijzonder gemist...

Als we ooit een held hadden die voldeed aan de norm ‘doe maar gewoon’, dan was het De Ruyter. Dat viel ook zijn tijdgenoten al op.

Een Franse ooggetuige ontmoette de admiraal vlak na zijn overwinning in de Vierdaagse Zeeslag tegen de Engelsen in 1666. De Ruyter had daarmee een huzarenstukje geleverd. Het was een bloedstollend gevecht geweest. Maar de Engelsen hadden uiteindelijk moeten afdruipe

De Fransman verwachtte feestgedruis, wijn, gezang, spektakel. Kortom: festiviteiten op zijn Frans.

Maar wat zag hij? Een admiraal met een bezem die zijn kajuit schoonveegde.

Het is bekend dat De Ruyter er niet voor terugdeinsde ‘als een bootsgesel’ aan boord mee te helpen. Dat hij zelf in de touwen hing als dat nodig was. ‘Hands on’ zouden we dat tegenwoordig noemen. Een admiraal met een natuurlijk gezag, midden tussen het bootsvolk.

Dames en heren, de betekenis van Michiel Adriaenszoon de Ruyter voor ons land is groot geweest.

Hij was de man die onze Gouden Eeuw wind in de zeilen gaf.

Hij was de man die erin slaagde een eenheid te smeden uit de vloten van vijf verschillende admiraliteiten. Niet voor niets wordt hij door de Koninklijke Marine als voorvader geëerd.

Hij was de man die met zijn moed en tactisch vernuft vele tientallen jaren lang een machtsevenwicht op zee wist te handhaven met de Engelsen, die *getalsmatig* sterker waren. En die door de Zweden, de Fransen, de Portugezen en de Spanjaarden werd gerespecteerd en gevreesd.

Maar bovenal was hij de man die altijd weer gehoor gaf aan het gefluit van de wind en het geruis van de golven. Omdat hij zag dat de grootsheid van een land niet afhangt van de oppervlakte van zijn grondgebied, maar van het bereik van zijn netwerk.

Daarom besluit ik graag met enkele regels uit een lofdicht dat Vondel maakte, bij een portret van Jan Lievens:

Britanje, lust het u den zeehelt zelf te zien,
Den Ruiters Michaël, vol vier en blixemstraelen?
Hier leeft hij, u getroost op zee het hoofd te biên,
Of op den Teems de vlagh van 's konings mast te haelen.
Men drijf's mans dapperheên in geen Guineesch metael:
Al d'Oceaen gewaeght van Hollants Amirael.

Dames en heren, met veel plezier verklaar ik de tentoonstelling 'Marine en Michiel' voor geopend!